

וילך ב

ס"ת! וואס אזא זאך איז דאך א גרע-
סערער חידוש פון „ויהן שם ישראל —
בלב אחד" — דא איז עס אן עשי'
אחת].

נוסף אויף דעם וואס אידן זיינען גע-
ווען פאָרנומען מיט אכלו של משה
שלשים יום⁶; און דערנאך, בעשירי
בניסן⁷, זיינען די אידן אריבער (און
בהקדמת כמה הכנות לזה⁸) דעם
ירדן —

ולהעיר, אז כדי צו שרייבן אזויפיל
ספרי-תורה (מער ווי ששים ריבוא!) מוז
מען האבן א ריבוי עצום פון יריעות של
קלף (וואס מוזן זיין „מן המותר בפיר"ו),
דיי וכו', וואס די צוגרייטונג פון די אלע
זאכן איז פארבונדן מיט גאר א סך צייט,
התעסקות וכו'. און דערצו איז אויך ניט
מסתבר צו זאגן, אז יעדער איינער האט
געקענט אליין שרייבן א ספר-תורה¹⁰
(ווי מיר זעען היינט במוחש, אז בלויז א
מיעוט זיינען מוכשר און זיינען אומן-
סופר צו שרייבן א ס"ת). ובפרט באופן
„התנאה לפניו" — בקלף, דיי, קולמוס
וכתב נאה¹¹ — איז דאך מלכתחילה
ובנוגע — ריבוי אנשים — געמיינט נאר
ע"י שליח¹².

ב. על דרך הנ"ל איז אויך די שאלה

א. איינע פון די מצוות וואס אידן
זיינען נצטווה געווארן ביים סוף פון די
ארבעים שנה, וסמוך ממש (עכ"פ ליום)
פטירת משה, איז די מצוה פון כתיבת
ספר תורה. ווי מען לערנט אפ פון דעם
פסוקי „ועתה כתבו לכם את השירה
הזאת", אז „מצות עשה על כל איש ואיש
מישראל לכתוב ספר תורה לעצמו"².

וויבאלד אז דער ציווי „ועתה כתבו
לכם את השירה גו" איז געקומען אלס
א הכנה צו דער כניסה לארץ — „כי
אביאנו אל האדמה גו" ועתה השירה
הזאת גו"³ — איז מובן, אז יעדער איד
האט גלייך (ועתה) געדארפט מקיים זיין
אט-דעם ציווי און שרייבן א ספר תורה
לעצמו.

איז תמוה: דער ציווי „ועתה כתבו גו"
איז געווען און געזאגט געווארן צו אידן
ביום פטירת משה (ז' אדר)⁴ — און מען
געפינט ניט אז עס זאל דערמאנט ווערן
בשום מקום, אז אין איין טאג זאלן מער
ווי עשרים ריבוא אידן זיך משתדל זיין צו
מעבד זיין עורות וכו' און שרייבן (עכ"פ
אנהייבן⁵ בכתיבת מה שהוא פון) א

(1) פרשתנו לא, יט.

(2) ל' הרמב"ם הל' ס"ת פ"ז ה"א. ועד' בטהמ"צ
מ"ע יח. והוא ע"פ סנה' כא, ב.

(3) לא, כ"בא. ולהעיר מאשכול ריש הל' ס"ת
(וראה תוס' ור"ן נדרים לח, א. שו"ת חת"ס יו"ד
סרניד. ועוד) שהלימוד מפסוק דילן מצווה לכתוב
ס"ת, הוא מזה שהשירה היא „לעוד" ע"ש.

(4) כהתחלת הפרשה (לא, ב) ובפרשי שם.

(5) כי אף א"ל שאין הכרח (מצד הציווי דועתה
כתבו גו') לסיים כתיבת ס"ת קודם כניסתם לארץ
(משא"כ ס"ת שכתב משה דלקמן ס"ב) — מ"מ, הרי
לא מצינו מוכר אשר ריבוא אנשים התחילו
בכתיבת ספרי תורה (עכ"פ בהכנות לזה — תומ"י.

(5) פרשי יתרו יט, ב (ממכילתא שם).

(6) ברכה לד, ח.

(7) יהושע ד, יט.

(8) ראה יהושע א, יא. שם ג, ג ואילך.

(9) ראה שבת קח, א. מס' סופרים בתחלתה.

טושי"ע יו"ד ר"ס רעא.

(10) להעיר מראש פרשתנו כאז.

(11) שבת קלג, ב.

(12) ראה לקו"ש חכ"צ ע' 17, וש"נ.

ועד"ז וואלט מען לכאורה געקענט פארענטפערן אויך בנוגע אלע אידן — לויט ווי דער רמב"ם איז מתאר דעם סדר הלימוד פון אידן אין מדבר, אז נאך דעם ווי זיי האבן געהערט די מצוה והלכותי פון משה ואהרן כו', האבן זיי פארשריבן „המצוה ההיא במגלות" (פון וועלכע זיי פלעגן דערנאך לערנען):

קומט אויס, אז במשך די מ' שנה במדבר זיינען (אויך) ביי אידן געווען פארשריבן רובן ככולן פון די פרשיות התורה, „ולא ה' חסר . . רק הסיום מפרשיות אחרונות".

קען מען במילא זאגן, אז נאכן ציווי „ועתה כתבו לכם גו' האט יעדער איד נאך מסיים געווען די כתיבה פון זיין ספר תורה".

ג. עס איז אבער א דוחק אזוי צו פארענטפערן, ווייל:

א) דער תירוץ קען מען זאגן נאך לויטן מ"ד¹⁷ אז „תורה מגילה מגילה ניתנה", אדער אפילו כמ"ד¹⁸ „תורה חתומה ניתנה" — כפירוש התוספות²⁰, אז דאס מיינט „שעל הסדר נכתבה"

[דאס הייסט, „על הסדר" ווי זיי קומען אין תורה: וויבאלד אז „אין מוקדם ומאוחר בתורה" און עס זיינען פאראן פרשיות וועלכע זיינען געזאגט געווארן „לפני אותם הכתובים לפניהם", האט מען זיך אפגעהאלטן צו פארשרייבן אט די פרשיות ביז עס זיינען געזאגט גע- ווארן די פרשיות וועלכע זיינען „כתובים לפניהם", און דעמאלט האט

אין דעם וואס חז"ל זאגן, אז ביום פטירתו האט משה רבינו געשריבן „יג תורות, יב לייב שבטים, ואחת הניח בארון" — דלכאורה: ווי איז עס מעג- לער¹⁹ צו שרייבן יג ספרי תורה ביום אחד?

זיינען מפרשים¹⁵ מסביר דעם פשט אין דעם, אז משה האט יענעם טאג נאך פארענדיקט צו שרייבן די ספרי תורה¹⁶. ווארום ככלל איז „כל מה ששמע ביום אחד כתב וכן בכל יום ולא ה' חסר בכל התורה רק הסיום מפר- שיות אחרונות".

בהמשך לזה קען מען מוסיף זיין אפילו בנוגע די סדרות נצבים ואילך — אז כשם ווי מען געפינט אז משה האט געשריבן „וימת משה" (ע"ש העתיד?)¹⁶ האט ער כמורכ געקענט שרייבן די סדרות הנל (עכ"פ רובם) אין די ימים שלפני הסתלקותו [כאטש עס איז פאר- שטאנדיק, אז מען קען ניט זאגן אז ער האט זיי געזאגט צו אידן לפני יום הסתלקותו].

13) דביר פרשתנו פ"ט, ט. פסיקתא דריב פ' וזאת הברכה. מדרש תהלים עה"פ ז, א. ועוד. הובא בהקדמת הרמב"ם לפיה"מ (ול"ס הדי). ועוד.
14) להעיר מבין די, א ובפרש"י ד"ה דילמא שם.
15) פ"י מהר"ז לדביר שם. — ובשו"ת חת"ס (ח"י סכ"ט) בשם השליה כתב (לתרץ איך כתב משה ביום פטירתו שהי' בשבת), שמשך כתב הס"ת בהשבעת הקולמוס. וראה גם צורו המור ס"פ עה"פ עד תומם. וצע"ג שעפ"ז — ס"ת הכתובה בנס כשרה ולכתחילה. — ולהעיר מדברי הציצ' בנוגע למהירות כתיבת אדמיר האמצעי (ס' השיחות תשי"ב ע' 122. התמים ח"ב ע' עה"ט) ואכ"מ.

15) אבל להעיר שבהקדמת הרמב"ם לס' הדי מפורש: כל התורה נכתבה משה רבינו קודם שימות בכתב ידו. וכן בהקדמתו לפיה"מ שם: וכשהי' לפני מותו החל לכתוב התורה בספרים (וראה תרגום קאפח שם).

16) ראה ב"ב טו, א. פרש"י ברכה לד, ה.

17) בהקדמתו לפיה"מ בתחלתה ד"ה דע (וראה תרגום קאפח שם).

18) עדי"ז ח"י בחשק שלמה לגיטין ס, א (שו"ת בנין שלמה בהקדמתו השני').

19) גיטין שם.

20) ד"ה תורה חתומה גיטין שם.

בהקדים התמי' המפורסמת: וויבאלד ס'איז א מ'ע על כל איש ואיש מישראל לכתוב ס'ת לעצמו — פארוואס זעט מען ניט אז אידן בכלל, און כו"כ פון גדולי ישראל בפרט, זאלן דאס מקיים זיין בפועל? און בסמוך צום זמן החיוב במצות אנהייבנדיג פון דער מצוה-טעם פון מצות כתבו לכם ולמדה.

לכאורה י"ל דעם טעם דערויף: עס שטייט אין רא"ש²⁵ (און אזוי אין די הלכה²⁶) אז „האידיא שכותבין ס'ת ומניחין אותו בבתי כנסיות לקרות בו ברבים מ'ע היא על כל איש מישראל . . . לכתוב חומשי תורה ומשנה וגמרא ופירוש' להגות בהן הוא ובניו כי מצות כתיבת התורה היא ללמוד בה . . . הם הספרים שאדם מצוה לכותבם" — וכפסק הש"ך²⁷, אז „האידיא" אין די „מ'ע נאמר דוקא באלו, ולא בס'ת".

און בנוגע סתם (געשריבענע אדער געדרוקטע) ספרים, איז דאך כו"כ — אפילו פון די וואס זיינען ערשט אריין אין גיל פון בר מצוה — קויפן ספרים אויף צו לערנען אין זיי, און אזוי ארום איז ער דערמיט יוצא די מצוה פון „כתבו לכם".

און אע"פ אז דער רמ"א²⁸ פסק'נט אז „לקחו כך ולא הגיהו בו דבר הוי כחוטף מצוה מן השוק ואינו יוצא בזה" (ולכל הדיעות²⁹ איז עס ניט קיין קיום מצוה כדבעי ולכתחילה) —

מען געשריבן די אלע פרשיות פאר-בונדן מיט דער פרשה על הסדר]

— אבער ניט לויט רש"י²¹, וואס איז מפרש אז „חתומה ניתנה" מיינט — „לא נכתבה עד סוף מ' לאחר שנאמרו כל הפרשיות כולן".

(ב) בכלל צ"ע צי דער רמב"ם מיינט צו זאגן, אז כל אחד ואחד מישראל — יעדער בר חיובא — פלעגט אליין שרייבן במגילות אלע פרשיות התורה²² במשך די ארבעים שנה (ובפרט אז א חלק גדול פון די וועלכע זיינען אריין אין א"י זיינען געבארן געווארן אין מדבר).

(ג) ועיקר: בדברי חז"ל²³ געפינט מען נאך, כנ"ל, אז משה האט געשריבן "ג ס'ת".

אויב יעדער בר חיובא שבאותו דור האט (נאכן ציווי ועתה כתבו לכם גי') געשריבן א „ספר תורה לעצמו" — וואלט עס, לכאורה, געדארפט דער-מאנט ווערן אין דברי חז"ל, כנ"ל, פון דעם וואס חז"ל ריידן נאך וועגן די י"ג ספרי תורה איז משמע, אז עס איז ניט געווען דער חידוש הכי גדול — אז דא-מאלס זיינען פארענדיקט געווארן מער ווי ס'ריבוא ס'ת (אדער אפילו — אנגעהייבן געשריבן ווערן).²⁴

ד. וועט מען דאס פארשטיין

(21) ד"ה חתומה גיטין שם. וכי ברמב"ן בהקדמתו לפירוש עה"ת, דלמ"ד זה. נכתב בכל בשנת הארבעים כשנצטווה כתבו לכם גי'. וראה לעיל הערה 15.

(22) ובכל התנאים הדרושים שתה"י ס'ת כשרה. (23) ראה גי' רש"י פרשתנו לא, ט (ובג"א וכו' שם). שם לא, כב. כד"כ.

(24) ראה ביאור הרי"ף פערלא לטהמ"צ לרס"ג מנין הפרשיות פרשה ס (רי"ג, ג) — שלדעת הרס"ג משמעות הכתוב היא שלא צוה הכתוב אלא לכתוב ס'ת אחת לכל ישראל. ע"ש.

(25) ה' קטנות ריש ה' ס'ת.

(26) טושי"ע יו"ד ס' ער ס"ב.

(27) יו"ד שם סק"ה.

(28) ראה לקריש חגי' שם (ע' 24-5) שלדיעה זו י"ל שאי"צ ספרים מכל הסוגים שמנה הרא"ש (וודאולי בספר אחד).

(29) יו"ד שם ס"א.

(30) גם להדיעות שקיים המצוה — רש"י מנחות ל, א ד"ה כחוטף. נמוקי ה"לכות קטנות שם. וכן

מקיים זיין באופן דלכתחילה ולכל הדעות — האבן זיך ניט משתדל גע- ווען צו שרייבן א ס"ת (ניט בעצמם און אפילו ניט ע"י שליח) בכדי צו יוצא זיין אויך לדעת הפוסקים הנ"ל, אז ס'איז דא א מצוה פון שרייבן א ס"ת כפשוטה?

נאך מער: אפילו די גדולי ישראל וועלכע האבן געשריבן א ס"ת — האבן זיי עס געטאן ניט באלד נאך דעם ווי זיי זיינען מחוייב געווארן במצות, און אפילו ניט באלד ביי דער ערשטער אפשריות (פון אמצעים כספיים וכו') אויף צו דורכפירן דעם ענין — נאך לאחר כ"כ שנים!³⁵

איז מן ההכרח צו זאגן, אז אויך איידער זיי האבן געשריבן די ס"ת, האבן זיי מקיים געווען די מצוה און — כהנהגתם אפילו בדין דאחרונים וכיו"ב — אין אז אופן פון לכתחילה און בהידור: און זייער שפעטערדיקע השתדלות אין כתיבת ס"ת, איז געווען (ניט דערפאר וואס פריער האט גע- פעלט, ח"ו, קיום מצות עשה מן התורה, נאר) אלס אז ענין של תוספת, הידור וכו'.³⁶

ו. ויש לומר הביאור בזה:

ס'איז נהוג ביי אידן בכל תפוצות ישראל, אז אין יעדער קהילה איז פאראן

איז דער דין הנ"ל (אין רמ"א) גע- זאגט געווארן נאך בנוגע צו א ס"ת, וואס ביי ס"ת איז פאראן א חיוב פון כתיבה: משא"כ, "האידינא", ווען מ'איז מקיים די מצוה מיט סתם ספרים, איז אויך דער רמ"א מודה אז מ'איז יוצא די מצוה דורך קויפן ספרים, וכמשנ"ת במקום אחר באורך.³⁷

ה. אבער אין אמת'ן איז דאס ניט קיין תירוץ (מספיק). ווארום לא מצינו בשום מקום, מען זעט עס ניט בפועל אז יעדער בר מצוה זאל תיכף ווי ער ווערט בר מצוה שרייבן (אדער עכ"פ — מגי' זיין: אדער לקנות ספרים — עפמשנ"ת בסוף סעיף הקודם) און במילא האבן ספרים ביז א שולחן ערוך³⁸ — תיכף ווען ער ווערט מחויב אין ולמדה.

אויך לויט כו"כ פוסקים [כולל דעם בית יוסף (ב"ח) און דעם ט"ז]³⁹ ועד"ז כו"כ פוסקים נאכן ש"ד⁴⁰ איז דער רא"ש ניט אויסן צו מבטל זיין די מצוה פון כתיבת ס"ת כפשוטה, נאך ער מיינט צו מוסיף זיין, אז "האידינא" איז צוגע- קומען (נאך) א חיוב, "לכתוב חומשי תורה ומשנה וגמרא ופירושי".

און וויבאלד אזוי, איז די תמי' הנ"ל במקומה עומדת: ווי קומט עס וואס אויך כו"כ פון גדולי ישראל — וועלכע האבן זיכער מהדר געווען אין מצות, זיי צו

פסק הגר"א ז"ל שם. וכן משמע בט"ז שם סוסקא. ועוד.

(31) לקיט חכ"ג שם (ע' 21 ואל"ך). ע"ש באורך שהוא ע"ד דיו מנה ואוקי באתרא' יבמות ע"ח, ב. ושי"ג.

(32) שעי"ז. תהי' לעד' בשלימות, כי יודע המצות על בורין ובמילא — יודע אשר, והפ"ר. — אבל לא מצאתי לע"ע מי שידגיש בנוד"ז ס' הדי, השרע וכיו"ב.

(33) ליריד שם.

(34) ראה שאגת ארי' ס' לו. ברכי יוסף ליריד

שם. שו"ת חת"ס ז"ל סרני"ז. ועוד.

(35) במנ"ח מצוה תריג (קרבן לסופה) שלהסברא שהמצוה היא כתיבה לחוד (ולא — ללמוד בה), לא נקרא ביטול מ"ע עד שימות ולא יכתוב ס"ת (וראה דעת קדושים לס"י ע"ר סק"ד). אבל [נוסף לזה שנפסק הדיו בשו"ע כדעת הרא"ש שהמצוה היא ללמוד בה (שלכן חייבים האידינא בכתיבת חומשי תורה כו'), כנ"ל — הר"ן] גם לדיד' לא קיים המצוה עד שיכתוב.

(36) את"ל שזהו ע"ד אבן במאי ה"ו וה"ר ט"פ (שבת ק"ח, ב) וכיו"ב — יתורץ מה שכ"כ גדולי ישראל לא נזכר בהם (לא ראינו) שיכתבו ס"ת.

מ'איז נט יוצא מיט א ס"ת של שותפין,
נאר יעדערער מוז שרייבן א ס"ת
לעצמו —

איז דאך הדרא קושיא לדוכתא: ווי
קען מען יוצא זיין די מצוה פון כתיבת
ס"ת מיט האבן א חלק אין א ס"ת של
קהל?

ז. איז דער ביאור בזה: ביי אתרוג
(ומינו) איז דער דין⁴³ אז מ'איז נט יוצא
בשותפות, נאר עס דארף זיין „כולו
שלו“⁴⁴, און אעפ"כ איז „נוהגים במקום
שאיז אתרוג מצוי שכל הקהל קונים
אתרוג בשותפות . . מפני שכיון
שקנאוהו לצאת בו מסתמא הוי כאילו
פירשו שכל הקהל נותנים חלקם לכל מי
שנוטלו לצאת בו על מנת שיחזירוהו
להם“⁴⁵.

ועד"ז יש לומר בנדו"ד: וויבאלד אז
צוליב דעם מצב פון נט עשירות וכו'
האט נט יעדער איינער די מעגלעכ-
קייט צו שרייבן א ס"ת לעצמו, איז ער
יוצא דערמיט וואס דער קהל שרייבט א
ספר תורה צוזאמען ווייל „מסתמא הוי
כאילו פירשו שכל הקהל נותנים חלקם“
צו יעדן איינעם פון קהל („על מנת שיח-
זירוהו להם“) כדי אז די ס"ת (וכתיבתה)
זאל אינגאנצן געהערן צו אים און קענען
יוצא זיין די מצוה פון „כתבו גו' ולמדה
גו'“⁴⁶.

א ספר תורה וואס באלאנגט צום
ציבור³⁷.

— אין צוגאב צו דעם וואס יחידים
שרייבן ספרי-תורה און זיינען זיי מוסר
צו בתי-כנסיות (כו"כ זיינען זיי מוסר
יפה יפה³⁸ ובכמה איז פאראן א שקו"ט³⁹
צי זיי בלייבן קנינו של היחיד, אדער זיי
ווערן קנינו של הציבור), איז מנהג
ישראל אז דער ציבור נעמט-דינגט צו-
זאמען א סופר אויף דער כתיבה (אדער
קני") פון א ספר תורה, וואס די ספרי
תורה זיינען זיכער קנין הציבור, ובמילא
האט יעדער איד⁴⁰ א חלק אין דער מצוה
פון „כתבו לכם גו'“.

איז אבער בנוגע א זאך וואס בא-
לאנגט צו א ציבור איז דא א שקו"ט⁴¹ צי
מען קען אויף דעם זאגן אז דער יחיד
(אלס פרט) האט אן אייגענעם חלק אין
דעם [ווארום א ציבור (קהל) מיינט נט
נאר א צירוף פון א ריבוי יחידים, נאר
דאס איז א מציאות חדשה: וואס דער-
פאר דארף זיין די זהירות פון מוסרו
לציבור יפה יפה];

נאך מער: אפילו מ'זאל זאגן אז עס
ווערט פאררעכנט ווי א ס"ת של שותפין
— האלטן אבער א סך אחרונים⁴² אז

(37) וכופין בני העיר לקנות להם ס"ת (רמב"ם
הל' תפלה פ"יא. הל' שכנים רפ"ז. טושו"ע או"ח
ר"ס קנ. ח"מ ר"ס קסג. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג).
(38) ר"ה ז, ריש ע"ב. ושי"נ.

(39) ראה המובא בפתחי תשובה ליו"ד שם סק"ג.
יסודי ישרון ח"ב ע' צ. ע' קמו. לקמן הערה 49.
וכבר דשו בו רבים.

(40) אפילו שלא מאתו הציבור, כי הכוונה גם
לאחרים וכו'.

(41) ראה מפענח צפונות פ"ד ס"ב וס"ד. ועוד.
לקו"ש ח"ה ע' 112. חל"ג ע' 110. ועיי"כ בנוגע
לנדו"ד — ס"ת — מפענח צפונות (פ"א ס"ה. ושי"נ)
שלהרצובי לא שייך ב"י קנין ליחיד מכיון שהוא דבר
שבקדושה. ע"ש.

(42) ראה ח"י רעק"א ופתחי תשובה (סק"א) ליו"ד
שם. יסודי ישרון שם ע' צב. ושי"נ.

(43) שו"ע או"ח סתרנ"ח ס"ז.

(44) לשון הרשב"ם ב"ב קל"ב. ב ד"ה יצא.

(45) או"ח שם ס"ט (ע"פ רשב"ם ב"ב שם). וראה
שד"ח כללים מ"ע הלמ"ד כלל קמא אות נא.

(46) ועד"ז בנוגע לספרים כו' (לדעת הש"ך —
הובא לעיל סעיף ד — שהאידינא המצוה „דוקא
באלו“) — שמכיון שכופין בני העיר, לקנות גם
תורה שבע"פ כולה (הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג
ובקור"א שם, ושי"נ), הרי „כל הקהל נותנים חלקם“
לכאריא מהקהל בשעה שלומד בהם כדי שיוכל
לקיים מצותו, או בלב ב"ד מתנה.

פון „לב ב״ד“ בנדו״ד איז, נישט נאָר אַז די ס״ת זאָל זיין „שלו“, נאָר נאָכמער, אַז אויך די כתיבת התורה איז פאַר אים⁴⁹ — גלייך בשעת כתיבת התורה איז „לב ב״ד מתנה“ אַז די כתיבה איז בשליחות פון יעדן איינעם פון דעם קהל⁵⁰, און

ויתרה מזה — דאָס איז נישט אַ ס״ת של שותפות, נאָר עס איז (בזמן הדרוש) אינעם גאַנצן זיינע מלכתחילה, כדלקמן.

ח. לכאורה איז דאָס אַבער נישט קיין תירוץ, וואָרום ס״ת איז נישט גלייך צו אַתרוג:

ביי אַתרוג איז גענוג אַז דער אַתרוג איז קניי צו אים — „שלו“, און דעריבער העלפט וואָס דער קהל איז אים מקנה דעם אַתרוג (לשעת נטילתו):

משא״כ ביי ס״ת איז נישט גענוג אַז ער זאָל האָבן אַ ס״ת, נאָר יעדערער מוז איר שרייבן (צי אַליין אָדער ע״י שלוחו). וואָס דערפאַר איז דער דין⁵¹, אַז „אפילו הניחו לו אבותיו ס״ת, מצוה לכתוב משלו“; און נאָך מער: לויטן רמ״א⁵², איז אפילו ווען איינער קויפט אַ ס״ת „ולא הגי' בו דבר, הוי כחוטף מצוה מן השוק ואינו יוצא בזה“ —

היינט וואָס וועט אויפטאָן אַז „כל הקהל נותנים חלקם“ צו יעדן איינעם פון קהל — ס״ס איז דאָס נאָך אַלץ נישט בעסער ווי קויפן (אַליין) אַ ס״ת?

איז די הסברה בזה: דאָ רעדט זיך דאָך וועגן אַ ס״ת של ציבור, וואָס באַלאַנגט צום ציבור; ובמילא איז דאָ אויף דעם דער כלל⁵³ אַז „לב ב״ד מתנה עליהן“. ד.ה. אַז די הקנאת הס״ת לכאורא איז (נישט מצד יעדן יחיד בפרט, נאָר) ווייל „לב ב״ד מתנה“ און איז מקנה הס״ת לכאורא.

ועפ״ז קען מען זאָגן אַז דער „מתנה“

(49) ראה רש״י שבועות יא, א ד״ה לב: וכל מידי דציבור נותנין ב״ד לב. ולהעיר, שבש״, קובץ לרמב״ם הל' ס״ת שם כתב, שמטעם זה יחיד המקדיש ס״ת לציבור לא אבד מצותו כי לב ב״ד מתנה שלא מסרו לציבור אלא לקרות בה. וראה גם בני יונה להל' ס״ת ס״ ער ס״א.

(50) ראה גם שו״ת קנאת סופרים (למהרש״ק) תשובה ה, להסביר שיוצאין בס״ת של שותפין כי אמרינן יש ברירה, דבשעה זו דשותף א נוטלו הוי כשלו כולו. . . ואף דאח״כ נתנו לחבירו הוי רק כמכרו לו. . . והשני לא הוי כקונה מן השוק כיון דס״ל יש ברירה איך הוברר הדבר בשעה דהוי בידו כאלו הוא כתבו מתחלה.

(51) ואף שלהסביר שאין יוצאין בשל שותפות ה״ז משום שצ״ל „כולו שלר“ (כבאתרוג, כנ״ל ס״) — יש לומר כי בכמה אופנים, ומהם: א) מצד „לב ב״ד מתנה“ ה״ז כאילו נכתבה עבור כאורא מהציבור בפ״ע. ולהעיר מהחילוק בין ירושה לשותפות (ככורות נו, ב ובפרש״י ד״ה וכשחייבין). ב) עוד מקום לומר חידוש אבל בסבירא חזקה: „כתבו“ ה״ז בדוגמת „ולמדה“, וכשם ש„ולמדה“, הרי החיוב הוא על כאורא, אבל אפשר ואדברא משונה בדיבור חברים, עדין גם כשרבים (ברוב עם — הדרת הס״ת) עושים שליח אחד לכתיבה. ועכ״פ מקויים באופן דלכתחילה.

וייל רמז לכיז — מ״ת ה״ באופן כזה: תיכף

(*) והרי זהו הטעם לפסד הרמ״א שהובא לקמן עיף י״ד, דבאתרוג של שותפין אמרינן „אדעתא דהכי קנאוהו“, כמ״ש במג״א שם סק״י (והוא מחשבות הרשב״א ס״ תו. וראה ר״ן בנדרים (מה, ב) דבאין בו דין חלוקה (נכחיה) שטיקרו של דבר נתברר כבר משעה ראשונה) לכוע אמרינן יש ברירה.

(*) גם להדיעות שלא אמרינן בזה יש ברירה (ראה מג״א שצויין בשו״ת להערה הקודמת ש.טוב להכריז שיתן כל אחד חלקו לחבירו במתנה, ולא לסמוך על הדיעות דיש ברירה).

(47) סנהדרין שם. רמב״ם הל' ס״ת שם. שו״ע י״ד שם ס״א.

(48) כתובות כו, ב. וש״נ. וראה ש״ח שצויין בהערה 45, דמה שיוצאים באתרוג הקהל הוא ג״כ מטעם זה.

מזמן לזמן, און „כל המג" ס"ת ואפילו אות אחת הרי הוא כאילו כתבו כולו", איז יש לומר, אז לכל הדעות — איז „לב ב"ד מתנה" אז די הגהת הספר תורה זאל פאָרעכנט ווערן ווי כתיבת התורה פאר די אלע וועלכע זיינען געבאָרן גע-וואָרן (והגיעו לעול מצות) צווישן כתיבת התורה און דער הגהה, ועד"ז בין הגהה להגהה.

און לויט דער הסברה וועט אויס-קומען אז אפילו די קהילות וואָס האָבן בלויז געקויפט אַ ס"ת, איז „לב ב"ד מתנה" אז בשעת דער הגהה פון ס"ת (מזמן לזמן) איז דאָס בשליחות פון יעדער בר חיובא פון דעם קהל, איז ער במילא דערמיט מקיים מצות כתיבת ספר תורה.

י"ד. מען דארף נאך אַבער פאַר-שטיין:

לכאורה איז פאַראַן נאך אַ חילוק צווישן אתרוג הקהל און ס"ת הקהל

— ווי אחרונים⁵⁵ זיינען מחלק צווישן ס"ת של שותפין און אתרוג של שותפין [וואָס אויך ביי אתרוג של שותפין פסק'נט דער רמ"א⁵⁶ אז „אם קנו לצורך מצוה יוצאים בו מסתמא (און מען דארף נישט אויסריידן בפירוש אז מען גיט עס צום צווייטן שותף במתנה על מנת להחזיר) דאדעתא דהכי קנאוהו"]:

ביי אתרוג העלפט מתנה ע"מ להחזיר, היות אז דער אתרוג דארף זיין „שלו" בלויז בשעת נטילתו; משא"כ ביי ס"ת וואָס מען דארף דאָס האָבן אויף צו לערנען אין עמ", העלפט דאָ נישט קיין

בשעת ער וועט דארפן מקיים זיין דעם „ולמדה" אין דער ס"ת — בעת עלייתו לתורה — איז עס אין אַ ספר תורה וועלכע איז געשריבן געוואָרן (בלויז) פאַר אים⁵⁷.

און ב"ד דארף אַט דעם תנאי נישט זאָגן בפירוש דעם סופר וואָס שרייבט די ס"ת, ווייל דער ענין פון „לב ב"ד מתנה" איז⁵⁸ אפילו ווען יענער ווייס נישט פון דעם און טראַכט נישט וועגן דעם. ווי מען געפינט עס בריבוי מקומות; ולדוגמא: ביים דיו"ק פון „לשם ששה דברים הזבח נזבח", וואָס „אף מי שלא הי' בלבו לשם אחת מכל אלו כשר שתנאי ב"ד היא".

ט. עפ"ז יש לומר יתירה מזו:

אויך די וועלכע זיינען געבאָרן גע-וואָרן נאך דעם ווי דער קהל האָט גע-שריבן די ס"ת (וואָס דער „לב ב"ד מתנה" פון שעת הכתיבה איז לכאורה נישט חל (ויש לשקו"ט בזה) אויף זיי), ווי-באלד אַבער אז מען מוז מגי' זיין אַ ס"ת

נעשית התורה „מאורסה" של כאו"א בפ"ע (שלכן מוחר ללמדה, משא"כ עכ"ס — סנהדרין נט, רע"ב) נוסף על שניתנה „מורשה קהלת יעקב". [ועד"ז מצינו בסוכה: כל ישראל ראוי לישב בסוכה אחת (סוכה כז, ב), ולכא"א — ג' דפנות כו' בפ"ע,

(משא"כ בקרבן תמיד, דחלק כאו"א נפרד — ראה מפענח צפונות ולקו"ש שצוינו בהערה 41, וש"ג).]

52) ואף שהטעם שהלוקח ס"ת הוי כחוטף מן השוק הוא משום דלא טרח בה (נמוק"י להלכות קטנות שם, ועוד), והרי גם כאן לא טרח בה [ובמשנת חכמים (קונטרס על מ"ע שבספר אהבה) כתב מטעם זה שהכותב ס"ת לחבירו בלי ידיעתו אין חבירו יוצא בה מכיון שלא טרח בה כלל] —

— שאני בנדודי, שעי' „לב ב"ד מתנה" הי' כאילו הוא „שכר לו סופר לכתוב לו ס"ת", שיוצא בזה לכל הדיעות, כפסק הרמ"א יו"ד שם.

53) ראה ריטב"א שבועות יא, א. רמ"א או"ח סקנ"ד ס"ח, יו"ד סרנ"ט ס"ב, ועוד.

54) זבחים כ, ב.

55) מנחות שם. רמב"ם הל' ס"ת שם.

56) ראה פתחי תשובה שבהערה 42. שו"ת קנאת

סופרים תשובה ב, ד"ו. ועוד.

57) ראה לשון החינוך מצוה תרי"ג: ס"ת מוכן אצלו שיוכל לכתוב בה ממנו. נוסף

פארשטאנדיק, אָז אפילו לויט די דיעות
אָז מאַיז ניט יוצא (גם להראש) די
מצוה בלויז מיט ספרים, נאָר מען מוז
אויך שרייבן אַ סײַט, איז אַבער ניט קיין
חייב אָז די סײַט זאל זיין תחת ידו בכל
עת ובכל שעה⁵⁴: סײַז גענוג ווען
מ'האַט אָן אײַגענע סײַט בשעת מ'איז
מקיים דעם „ולמדה“ — ווען מ'איז
עולה לתורה און מען לייענט אין איר.

יא. נאָך אַ פרט אין דעם: אַ סײַט של
קהל איז אַנדערש ווי אַ סײַט של שות-
פין:

בײַ אַ סײַט של שותפין איז די חלוקת
הסײַט צווישן זײַ תלוי אין דעת השות-
פין. און וויבאַלד אָז דער „ולמדה“ האָט
ניט קיין זמן מוגבל (ניט ווי אָן אַתרוג
וואָס נטילתו איז בזמן מסוים), קען מען
ניט זאָגן אָז „יוצאים בו מסתמא“ ווייל
„אדעתא דהכי“ האָבן די שותפים גע-
שריבן די סײַט (צו געבן דעם צווייטן
במתנה ע״מ להחזיר ווען ער וויל נאָר
מקיים זיין דעם „ולמדה“), ובפרט אָז עס
קען זיין אָז ביידע וועלן וועלן לערנען
אין דער סײַט אין דעם זעלבן זמן.

משאײַכ בנוגע צו אַ סײַט של קהל, איז
עס דאָך קנוי להציבור אויף לייענען אין
איר ברבים, און מען דאַרף דעריבער ניט
אָפּריידן קיין תנאי וכו', נאָר „לב ביד
מתנה“ אָז בשעת יעדערער איז עולה
לתורה איז די סײַט זײַנע, „שלו“, און נאָך
מער — אָז די כתיבת התורה איז גע-
ווען פאַר אים, כדי צו קענען מקיים זיין
דורכדעם מצות כתיבת סײַט.

מתנה ע״מ להחזיר, וואָרום אין דער
רגע וואָס ער גיט עס צום צווייטן, האָט
ער ניט קיין סײַט ללמוד בה.

אַבער דאָס איז ניט אַזוי, ווייל דער
חילוק צווישן סײַט און אַתרוג, האָט אָן
אַרט בלויז בדורות הראשונים ווען דער
עיקר הלימוד איז געווען אין אַ סײַט⁵⁵:

משאײַכ בנוגע צו אַ סײַט האַידנא, באַ-
שטייט דער „ולמדה“ אין אַ סײַט (לויטן
מנהג ישראל בפועל) בעיקר⁵⁶ אין דעם
וואָס קורין בה ברבים⁵⁷. איז במילא

(58) ע״פּ המבואר בפנים מוכן גײַט שאין קושיא
(על הביאור שבפנים) מסוגיות הגמרא בנדרים (מה,
א ובפרש״י), ב״ב (מג, א) דמשמע שם סײַט של עיר
אינה בשביל לצאת בה כתיבת סײַט כ״א רק
לשמיצה קא״י (ב״ב שם), ולכן אפשר לכתוב חלקו
לנשיא (נדרים שם) [וכמו שהביאו אחרונים ראי'
משם שאין יוצאין בסײַט של שותפות] —
כי (נוסף לזה שבכמה אחרונים דחו הרא״י
מסוגיות הגל, הרי) בדורות הראשונים שלמדו
בסײַט לא יצאו בשל שותפות מכיון שצ״ל תח״י תמיד
(להדיות הגל הערה 56). וראה גם יומא (ע, א)
סוטה (מא, א) — כל אחד ואחד מבאי סײַט מביתו
כ״י.

(59) אף שגם האידנא יש לימוד (לכאורא) בסײַט
— ט״ז (ספ״ק) ומגיא (ספ״ק) אורי סרפיה. שרע
אדה״ז שם ס״ד. — וצ״ע (שלמרות השריע) לא
ראינו זה רק בעלי התורה (רק בארזיל וכו' — שהי'
מעביר הסדרה בסײַט — ש' הוכונות סדר שבת ענין
ליל ר. פ״ח ש' הנהגת הלימוד. שרע פ״ג). וכדבר
הרגיל כ״כ בכל ע״ש גם לא ראינו ראי' (שד״ח
כללים מע' ל כלל עז. ושינ').

(60) ב״ב לט״ד שם (בסופו) „אבל לכתוב סײַט
לקרות בו הוא ובניו (ולא — רק בבית הכנסת)
פשיטא דגם האידנא זהו עיקר קיום מ״ע שהרי הוא
נוהג בו כמו שהי' נוהגים בדורות הראשונים“. אבל
נוסף לזה שגם לדבריו כתיבת סײַט כדי לקרות בה
ברבים היא ג״כ קיום מצוה, הרי מכיון שכבר נהגו
ישראל שלא ללמוד בסײַט (וראה פרישה שם (ספ״ק)
שלא „לזנוז בכבוד סײַט“), איך האידנא קרייתה
ברבים זהו עיקר מצותה. וראה לכוש יד שם ס״ב:
והייבם לכותבה לקרות בה ברבים (אבל ראה הערה
הקודמת).

(61) ראה ער״ז שרית נפש ח״י ירד ס״ עה (אלא
שהוא כתב שמשריו האידנא לא היו המצוה שביא
יכתוב סײַט לעצמו, ומספיק זה שיש להציבור סײַט א'
לקרות בה).

יג. מכל האמור לעיל איז אויך פאר-
שטאנדיק דער גודל הענין פון קונה זיין
אן אות אין א ס'ת של קהל:

דעמאלט איז מען יוצא די מצוה נישט
נאר מצד „לב ב'ד מתנה“ (וואס דאס איז
מועיל, כנ"ל, אפילו ווען מ'איז זיך נישט
משתתף אין כתיבת הספר דורך קויפן אן
אות), נאר מ'האט דערביי אויך די מעלה
פון א מעשה בפועל (בממונו) אין כתיבת
התורה,

וואס דעמאלט איז דאס זיכער נישט
קיין „חוטף מצוה מן השוק“, נאר „כאילו
קבלו מהר סיני“.

און דורך דעם וואס אלע אידן וועלן
האָבן אן אות אין א ס'ת — וואס מצות
כתיבת ס'ת איז דער „סיום“ פון אלע
תרי"ג מצוות — וועט מען בקרוב ממש
זוכה זיין צום סיום הגלות, גלותינו
וואס אלע אידן גייען ארויס פון עס,
בביאת משיח צדקנו,

וואס ער וועט שרייבן „משנה
התורה“⁶¹, „לשם המלך“, וועלכער „יהי
עמו תמיד כ' שנאמר והיתה עמו וקרא
בו כל ימי חייו“.

(משיחות י"ט כסלו

והתועודיות שלאח"י, תשמ"ב)

יב. ע"פ כל הנ"ל קען מען זאגן, אז
עד"ז האבן אידן מקיים געווען די מצוה
פון כתיבת ס'ת בפעם הראשונה⁶²:

וויבאלד אז עס איז געווען א זמן וואס
איז געווען מן הנמנע אז יעדער איד זאל
קענען אנשרייבן א ס'ת לעצמו⁶³.
ובפרט אז ולמדה ווי מקיים זיין מצות
הייבט זיך אן פון החדש הזה ג', האט
משה רבינו געשריבן פאר זיי י"ג ספרי
תורה — א ספר תורה פאר יעדן שבט
— זיינען זיי געווען ספרי תורה של
קהל, ובמילא „לב ב'ד מתנה עליהן“ אז
בשעת יעדערער וועט לערנען פון דער
ס'ת האט מלכתחילה משה רבינו פאר
אים געשריבן די ס'ת⁶⁴.

ויש לומר אז דאס גופא איז דער טעם
פארוואס דער ציווי אויף כתיבת ס'ת
איז געזאגט געווארן במצב כזה — אז
אין יענעם זמן איז נישט געווען קיין
אפשרות אז יעדער איד זאל מקיים זיין
מצות הכתיבה נאר סיידן מיט א ס'ת של
קהל —

דאס קומט ללמד אויף דורות הבאים,
אז בשעת א מצב וועלכער איז בריבוי
שנים אז נישט יעדער איד קען שרייבן א
ס'ת לעצמו, איז די מצוה מלכתחילה אז
מ'איז איר מקיים מיט א ס'ת של קהל.

(64) ל' הגמרא מנחות שם. וראה נמוקי ריש הל'

ס'ת (הובא בבי' לשי"ד שם בתחלתו) דגם כששר
סופר לכתבו כ' ה' ג'כ כאילו קיבלו מסיני.

גם י"ל ש'ע' ברכות התורה בעת העלי' היו כמו
שמעיד על כשרות התורה, והיו ע"ד הגי' בה אות
אחת (ואולי גם יתירה מזה), כמשנ"ת בהתועדות.

(65) ראה ס' החינוך שם. ועוד.

(66) ראה בן איש חי פ' בראשית (ע' ז).

(67) שופטים י', יז.

(68) רמב"ם הל' ס'ת שם ה"ב.

(62) ראה גם אור שמח להל' ס'ת שם. אבל שם
מוכיח מזה דיוצאין בס'ת של שותפין, אבל ע"פ
המבואר בפנים אין מזה רא'י, כי שם היו ס'ת של
קהל דלב ב'ד מתנה עליהן.

(62) ועצ"ע בנוגע לייג ס'ת שכתבן משה למ'ד
תורה חתומה ניותנה. וראה לעיל הערה 15 בסופה.

(63) אבל ראה לעיל הערה 58 (להדיעות הנ"ל
שהס'ת צ"ל תחי' תמיד). ואולי יש להלך כי מכיון
שאו לא הי' אפשר באופן אחר, יוצאין כזה. ועצ"ע.

וילך ג

„הקהילו“ איז געווען צו די לויים, און די תקיעה בחצוצרות האט געמוזט זיין דוקא דורך די כהנים, „בני אהרן הכהנים“¹⁰ —

עס איז אבער נישט פארשטאנדיק וואס רש"י זאגט „לפי שנאמר עשה לך ולא השליט יהושע עליהם“ — יהושע מאן דער שמ"י?

רש"י קומט דאך פארענטפערן פאר וואס האט משה נישט מקהיל געווען דעם קהל ע"י החצוצרות — האט רש"י גע- דארפט זאגן (בקיצור), „ולא תקעו כו' להקהיל את הקהל לקיים מה שנאמר ואין שלטון ביום המות“!

נאך מער: דער מקור פון דעם פירוש רש"י איז אין תנחומא¹¹ (ומדרש רבה¹²) אויפן פסוק „עשה לך“¹³ — אבער דאָרט ווערט טאקע דער ענין פון „לא השליט יהושע עליהם“ נישט געבראכט בנוגע דער הקהלה פון „אותו היום“ (שמת משה)¹⁴, נאָר אז אין אַלגעמיין „לא

א. בסיום פרשתנו ווערט דער- ציילט, אז משה רבינו האט אנגעזאגט די „לויים נושאי ארון ברית ה'“: „לקוח את ספר התורה הזה גו' הקהילו אלי את כל זקני שבטיכם ושוטריכם ואדברתי באז- ניהם גו'“.

שטעלט זיך רש"י אויף „הקהילו אלי“¹⁵ און איז מפרש: „ולא תקעו אותו היום בחצוצרות להקהיל את הקהל, לפי שנאמר עשה לך ולא השליט יהושע עליהם, ואף בחיינו נגנזו קודם יום מותו לקיים מה שנאמר ואין שלטון ביום המות“.

בפשטות לערנט מען, אז די שאלה אין פסוק וואס רש"י קומט פארענט- פערן איז (ווי רש"י אליין זאגט — „ולא תקעו אותו היום בחצוצרות להקהיל את הקהל“): פארוואס האט מען נישט מקהיל געווען דעם קהל דורך די חצוצרות (ווי עס שטייט אין פרשת בהעלותך, „עשה לך שתי חצוצרות גו' למקרא העדה“)?

— און דער הכרח צו זאגן אז „הקהילו“ מיינט נישט מקהיל זיין „כמשפט הידוע והיינו בחצוצרות“¹⁶ — איז פון דעם וואס דער ציווי (של משה)

(1) לא, כה ואילך.

(2) שם, כח.

(3) כמש"ג בסיום הסדרה „כל קהל ישראל“.

(4) וראה רמב"ן כאן (פסוק כד).

(5) בהעלותך י, ב.

(6) ראה לקמן הערה 16 ובשוה"ג הא' שם.

(7) קהלת ח, ת.

(8) שפי"ח כאן. וראה גם במדרשים שצויינט לקמן

הערות 11-13.

(9) ל' המשכיל לדוד כאן.

(10) משכיל לדוד. ועד"ז מפרש במלאכת הקודש.

(11) וראה גם באר יצחק.

(10) בהעלותך שם, ח.

(11) בהעלותך י (וכן בתנחומא באבער שם יח).

(12) שם פט"ז, טו.

(13) וראה ג"כ ב"ר פצ"י, ג. תנחומא ויחי ב

(ובתנחומא באבער שם ג.) — אבל במקומות הנ"ל

לא הובא הענין ד„עשה לך“ (ולא ליהושע) כי"א רק

שגגום הקב"ה שלא יהא אחר תוקע בהו והו באים

אצלו (למשה ביום מותו בלי חצוצרות) . . לקיים

מש"נ ואין שלטון ביום המות. וראה קה"ר פ"ח, ת.

וראה הערה הבאה.

(14) ביפ"ה תואר (השלם) לביר שם (בפי' הב'.

וכי"כ בנור הקודש (השלם) שם) מפרש שהכוונה

בביר שם (ועד"ז הוא בתנחומא ויחי שם) „שלא יהא

אחר תוקע בה"י הא לשלול יהושע (ובנור הקודש

מסתייע מפרשי כאן. וראה דעת ר"א בקה"ר שם).

אבל [נוסף לזה שאפשר לפרש שקאי על משה

(בפי' הא' ביפ"ה) (וראה ביפ"ה הקצר). וכי"פ רש"י